

הרצל בתקשורת

דוח תקופתי (מרץ 2020)

מאת ד"ר אנטון ברקובסקי

בעיתונות

קרולינה לנדסמן טענה כי תוך מדיניותה והתנהגותה הפוגענית ומשפילה פעלה ממשלת נתניהו "כטרירגור היסטורי להחלפת מסילות במאבק הלאומי הפלסטיני, באופן שמזכיר את התפקיד המכונן שהיה לפרשת דרייפוס בגיבוש תפיסתו הציונית של הרצל. המשפט, עלילת השווא... קריאת "המוות ליהודים" הביאו את הרצל להבין שמסלול האמנציפציה חסום, ורק ישות מדינית יהודית עצמאית תפתור את בעיית האנטישמיות". לטענת לנדסמן, חסם נתניהו בפני הפלסטינים את האפשרות של אוטואמנציפציה ודחף אותם למסלול של אמנציפציה.¹

צביקה קליין עמד בכתבתו על תמיכה הולכת וגוברת של הציבור החרדי האמריקני בישראל ובגופים ציוניים, כגון הקונגרס הציוני. לטענת קליין "כאשר... הרצל אמר את המשפט "אם תרצו אין זו אגדה", ספק אם תיאר לעצמו שביום מן הימים ישתתפו יהודים חרדים בהמוניהם, ואף נציגי החסידויות האנטי-ציוניות, בבחירות לקונגרס הציוני העולמי...".²

על רקע בחירות הצירים לקונגרס הציוני העולמי (הגוף שהקים הרצל) ניכרת הפעילות של הציבור החרדי והרפורמי בארה"ב, זו של מפלגות ישראליות בארץ לצד גופים ציוניים (כגון הסוכנות), וזאת בין היתר במטרה לזכות בנציגות של אנשיהם בקונגרס ובמוסדות. הכותבת השתמשה זאת בין היתר בדוגמת התמיכה במינויה של ד"ר עליזה לביא ליו"ר מוזיאון הרצל.³

נחום ברנע ניתח את המפה הפוליטית בכנסת ואת האילוצים שעל מרכיבי הממשלה ההיפותטית בראשות בני גנץ לקחת בחשבון. בין היתר התייחס למפלגות אנטי-ציוניות (חרדים, ערבים, פוסט-ציונים). לטענתו: "...נציגיהם של כל האנטי-ציונים האלה גאים לנאום בכנסת כשתמונתו של תיאודור הרצל תלויה מאחורי גבם. הם יודעים מה הם חייבים לתורתו".⁴

¹ לנדסמן, קרולינה. משחררה של ישראל השלישית. הארץ (6.3.2020), עמ' 2.

² קליין, צביקה. עין לציון. מקור ראשון - יומן (6.3.2020), עמ' 24.

³ דרויאן-אוחיון, אידית. הבחירות שאחרי הבחירות. ישראל היום! השבוע (6.3.2020), עמ' 19.

⁴ ברנע, נחום. התרגיל והפנטזיה. ידיעות אחרונות (9.3.2020), עמ' 27.

מוקדמות חידון הציונות והמורשת נערכו בשלומי⁵ ובמועצה חוף הכרמל.⁶ הפרס - טיסה עם משפחה לאירופה בעקבות דמותו של הרצל.

גול קלב התייחס לסוגיית "עגל הזהב" לדורותיה של ההיסטוריה היהודית: החל מאברהם אבינו, דרך משה וכלה בציונות של הרצל. במקרה האחרון הזכיר הכותב את התייחסותו של הרצל כלפי "סקפטיים עתידיים" ועמד על כך ש"הציונות של הרצל לא מבוססת על הגירה אלא על שינוי ההתנהגות היהודית ותפיסותיה...".⁷

ב"הארץ" פורסמה כתבה על אודות חייה ומורשתה של דונה גרציה-נשיא - "מלכת היהודים" - האלמנה ילידת פורטוגל שהפכה למלכת עולם הפיננסים האירופיים של המאה ה-16. בסוף הכתבה צוין, כי "ההיסטוריה יודעת לספר שדונה גרציה החלה לבנות את טבריה כממלכת מקלט לעם היהודי, עם הרישיון שקיבלה מהסולטן ב-1561, כ-300 שנה לפני הרצל והציונות המדינית שלו".⁸

דמיטרי שומסקי ביקר קשות את תנועת "אם תרצו", קרא לה "פשיסטית ולא ציונית" וציין שערכיה מנוגדים לעקרונות הציוניים של הרצל וז'בוטינסקי.⁹

ד"ר עליזה לביא (יו"ר מרכז הרצל בירושלים) הקדישה כתבה קצרה על אודות כישוריו של הרצל בתחומי עיתונות, ספרות ופוליטיקה. לקראת פרסומה המחודש של "מדינת היהודים" היא ציטטה מיומניו ושאלה שאלות רטוריות בנוסח: מה היה אומר הרצל על המדינה ועל החברה הישראלית של ימינו. לבסוף קראה "לחזור לקרוא את הרצל בלי צנזורה ובלי מתווכים".¹⁰

עיקרי ספרו של משה ברנט "עניינם של היהודים - מבוא להיסטוריה ישראלית אחרת" הופיעו ב"סגולה". הטענה המרכזית של הכותב: המטרה של הציונות ההרצליאנית הייתה פתרון בעיית היהודים באירופה, והמדינה היתה רק אמצעי. מנקודת מבט זו - השואה אינה הוכחה להצדקת דרכה של הציונות אלא הכישלון הנורא שלה. הכותב תולה את הכישלון לסירוב לתוכנית אוגנדה ולפטירתו של הרצל.¹¹

ברובריקה "היו זמנים" תוארה דמויותיהם ופועלם של שני אישים מפורסמים: סטיבן סמואל ויז - רב רפורמי, עורך דין ואחד ממנהיגי ציונות ארה"ב, שתמך בפועלו של הרצל בקונגרס השני והשלישי;¹² ודיוויד לוי ג'ורג' - לימים ראש ממשלת בריטניה, שאהד את הרעיון הציוני, הכיר את הרצל ועמד מאחורי הצהרת בלפור.¹³

⁵ לזרוביץ, חיה. חידון הציונות והמורשת. *העיתון שמחבר* 471 (12.3.2020), עמ' 8.

⁶ חידון הציונות והמורשת נערך בחוף הכרמל. *קול החוף* (13.3.2020), עמ' 6.

⁷ Kalev, Gol. The Golden Calf reappears. *The Jerusalem Post - Magazine* (13.3.2020), p. 43.

⁸ קמחי, רמי. רשרוש שמלותיה של דונה גרציה-נשיא. *הארץ - תרבות וספרות* (13.3.2020), עמ' 2.

⁹ שומסקי, דמיטרי. פשיסטית ולא ציונית. *הארץ* (13.3.2020), עמ' 23.

¹⁰ לביא, עליזה. מילה שהופכת לאגדה. *מקור ראשון - מוצ"ש* (16.3.2020), עמ' 26.

¹¹ עניינם של היהודים. *סגולה* (16.3.2020), עמ' 73.

¹² יעקבי, לאור. היו זמנים. *ישראל היום!* (17.3.2020), עמ' 24.

¹³ יעקבי, לאור. היו זמנים. *ישראל היום!* (26.3.2020), עמ' 26.

ב"המודיע" פורסמה ביקורת נוקבת כלפי אלו מהציבור החרדי שלא הצביעו בבחירות. הם הוגדרו בתור "...המזיקים הכי קשים ליהדות החרדית, ולדמותה של ארץ הקודש... הם נותנים כוח ל"סיטרא אחרא של "הציונים של הרצל". הם, בהשתמטותם, יצרו את הנגיף החילוני: ליברמן-גנץ".¹⁴

כתבה מורחבת הוקדשה לדוויד מטלוב (עורך דין יהודי מטורונטו) - בעל "הרצליאנה"- האוסף הפרטי המורכב מכ-5,000 חפצים של הרצל, של משפחתו ושל חבריו, ועל הרצל, כולל תמונות, שטרות, מכתבים, מותגים, מזכרות וכ"ד. בנוסף, אימץ מטלוב את בית הספר על שם הרצל בשיקגו ופועל בדרכים מגוונות להנצחת חוזה המדינה ולקידום רעיונותיו.¹⁵

ב"הארץ" התייחסו למגפת "הקורונה"; עמדו על התופעה ועל המאפיינים הסוציולוגיים של הריחוק בין אנשים, היסטוריה של היגיינה והאובססיה של הניקיון. בסוף הכתבה הוזכר הרצל שקרא "להגביל את כהני הדת לבתי הכנסת, ואת הצבא לקסרקטינים. באותה מידה, יש להקפיד שמומחי המגפות יחזרו למרפאות ולבתי חולים עם תום המלחמה בנגיף. לא פחות מהפרדת הדת מהמדינה, עלינו להבטיח את הפרדת הרפואה מהמדינה".¹⁶

ב"מקור ראשון" תוארה ההיסטוריה של מגפות בעולם ובארץ, בדגש על מגפת הכולרה ומעשה גבורה של ד"ר חבקין - רופא יהודי אמיץ, שעבד בהודו, סייע בפיתוח הטיפול נגד המחלה ואף הזריק לעצמו חיידיק מסוכן. ב-1898 קיבל חבקין פנייה מהרצל, בה התבקש להצטרף לקונגרס הציוני "כנציגם של יהודים היושבים בהודו". חבקין בחר לא להגיע לאירוע, בטענה "כי אם יעסוק בציונות, לא יוכל להקדיש את זמנו לעבודה מדעית".¹⁷

בג'רוזלם פוסט הזכירו את יוצאי ליטא המפורסמים, כגון דוד וולפסון - יועצו של הרצל ופעיל ציוני דגול.¹⁸

על רקע המציאות של מגפת "הקורונה", שבה עמדו ערביי ישראל בקו הראשון של המאבק, קרא בן-דרור ימיני לראש כחול-לבן בני גנץ למנות שר ערבי. לטענתו, המהלך הזה ישתלב בחזון של מגילת העצמאות: "זה החזון האמיתי של הציונות, מבית מדרשם של הרצל וז'בוטינסקי. בית לאומי לעם היהודי, עם שוויון זכויות מלא לערבים".¹⁹

¹⁴ שלום, מ. משליטי גנץ-ליברמן. *המודיע* (17.3.2020), עמ' 7.

¹⁵ קליין, צביקה. אוצר לאומי. *מקור ראשון* (20.3.2020), עמ' 20-25.

¹⁶ אילני, עפרי. הרחקנו לכת. *הארץ - מוסף* (27.3.2020), עמ' 30.

¹⁷ אברהם (פרינד), יעל. מאה שנים של בידוד. *מקור ראשון - דיוקן* (27.3.2020), עמ' 24-29.

¹⁸ Cashman, Greer Fay. Grapevine. *The Jerusalem Post* (27.3.2020), pp. 22.

¹⁹ ימיני, בן-דרור. למנות שר ערבי. *ידיעות אחרונות* (31.3.2020), עמ' 21.